

Bruxelles, 4. svibnja 2026.
(OR. en)

8828/26

ENER 215
FISC 160
ECOFIN 563
COMPET 518
ENV 445
IND 303

POP RATNA BILJEŠKA

Od: Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine
DEPREZ

Datum primitka: 30. travnja 2026.

Za: Thérèse BLANCHET, glavna tajnica Vijeća Europske unije

Br. dok. Kom.: COM(2026) 850 final

Predmet: IZVJEŠĆE KOMISIJE VIJEĆU I EUROPSKOM PARLAMENTU
o cijenama opskrbe električnom energijom utemeljenima na tržištu,
učinkovitom tržišnom natjecanju na maloprodajnom tržištu i promicanju
naknade za fleksibilnost u maloprodajnim ugovorima

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2026) 850 final.

Priloženo: COM(2026) 850 final

Bruxelles, 30.4.2026.
COM(2026) 850 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE VIJEĆU I EUROPSKOM PARLAMENTU

o cijenama opskrbe električnom energijom utemeljenima na tržištu, učinkovitim tržišnom natjecanju na maloprodajnom tržištu i promicanju naknade za fleksibilnost u maloprodajnim ugovorima

UVOD

U skladu s člankom 5. stavkom 10. Direktive (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije¹ (dalje u tekstu „Direktiva (EU) 2019/944” ili „Direktiva o električnoj energiji”) Komisija je dužna izvješćivati o provedbi odredaba iz članka 5. o cijenama opskrbe utemeljenima na tržištu i javnim intervencijama u određivanje cijena opskrbe električnom energijom.

U skladu obvezom da promiče priuštivost energije i omogući fleksibilno sudjelovanje na tržištima električne energije, kako je najavljeno u Akcijskom planu za priuštivu energiju², Komisija nastoji promicati naknade³ kao jedno od rješenja za priuštiviju energiju, koje uključuje snižavanje troškova opskrbe električnom energijom.

Konkurentna maloprodajna tržišta i fleksibilnost potražnje usko su povezani s drugim aspektima Akcijskog plana za priuštivu energiju, a posebno sa strategijama Komisije za elektrifikaciju i digitalizaciju, pri čijoj se provedbi također posebno vodi računa o potrošačima⁴.

U prvom poglavlju ovog izvješća obrađuje se pitanje maloprodajnih cijena utemeljenih na tržištu, kako je propisano člankom 5. Direktive (EU) 2019/944. Te su cijene ključne za učinkovito tržišno natjecanje među opskrbljivačima i poboljšanje tržišnih ponuda za potrošače. Ističu se i praktični načini za pomoć državama članicama u provedbi članka 5. Cijene utemeljene na tržištu važne su i za fleksibilne ugovore. Države članice koje i dalje primjenjuju intervencije u cijene moraju pažljivo upravljati njihovim ukidanjem kako bi očuvale priuštivost energije i omogućile jasne cjenovne signale na kojima se temelje fleksibilni maloprodajni ugovori.

Fleksibilnost potražnje⁵, koja se može postići na razne načine, ima središnju ulogu u usklađivanju tržišta s potrebama potrošača te omogućuje priuštivost, uštede i učinkovitost sustava. Fleksibilnost izravno pogoduje uključenim potrošačima, kojima omogućuje niže cijene i bolje iskorištavanje energije, ali i širem sustavu jer smanjuje troškove i povećava učinkovitost. Međutim, vodeće načelo mora biti da fleksibilnost služi potrošačima, a ne da ih opterećuje, dok maloprodajne ponude i poticaji u sustavu trebaju biti jasni, pravedni i uključivi. Kako bi u praksi ostvarile te koristi, fleksibilnost potražnje trebalo bi aktivno promicati u svim slučajevima u kojima ih donosi. To se posebno odnosi na krajnje kupce koji mogu i žele sudjelovati na maloprodajnom tržištu, ali i na cijeli energetska sustav.

Drugo poglavlje ovog izvješća odnosi se na fleksibilnost maloprodajnih ugovora⁶, koja potrošačima omogućuje da reagiraju na cjenovne signale i prilagode im svoju potrošnju

¹ Direktiva (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (preinaka) (Tekst značajan za EGP), (SL L 158, 14.6.2019., str. 125.), koju su države članice bile dužne u potpunosti prenijeti do 31. prosinca 2020., ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj>.

² COM(2025) 79 final, „Akcijski plan za priuštivu energiju: Iskorištavanje svih prednosti energetske unije radi osiguravanja cjenovno pristupačne, učinkovite i čiste energije za sve Europljane”.

³ U kontekstu ovog dokumenta ugovori o maloprodajnoj opskrbi električnom energijom uglavnom se odnose na ugovore sklopljene između opskrbljivača energijom i kupaca koji nemaju izravni pristup veleprodajnim tržištima, kao što su kućanstva i poduzeća (npr. mala i srednja poduzeća te mikropoduzeća).

⁴ Kako je najavljeno u Akcijskom planu za priuštivu energiju, Komisija će predstaviti akcijski plan za elektrifikaciju i strateški plan za digitalizaciju i umjetnu inteligenciju za energetska sektor.

⁵ U skladu s člankom 2. stavkom 79. Uredbe (EU) 2019/943 „fleksibilnost” znači sposobnost elektroenergetskog sustava da se prilagodi promjenjivosti obrazaca proizvodnje i potrošnje te dostupnosti mreže u relevantnim tržišnim vremenskim okvirima.

⁶ Ta vrsta upravljanja potrošnjom obično se naziva upravljanjem potrošnjom na temelju cijena (ili implicitnim upravljanjem potrošnjom) jer potrošači reagiraju na promjene maloprodajnih cijena električne energije i svoju potrošnju preusmjeravaju na razdoblja u kojima je jeftinija.

električne energije. Svrha je potaknuti takve prilagodbe u skladu s dinamikom ponude i potražnje kako bi se više potrošača na to odlučivalo, a ujedno očuvati priuštivost i zaštititi ugrožene potrošače.

1. CIJENE OPSKRBE UTEMELJENE NA TRŽIŠTU

U skladu s člankom 5. stavkom 1. Direktive (EU) 2019/944 svi opskrbljivači slobodno određuju cijenu po kojoj kupce opskrbljuju električnom energijom. Uz pravo kupaca na izbor opskrbljivača ta je odredba Direktive o električnoj energiji ključan element za pošteno tržišno natjecanje i otvoren pristup za sve opskrbljivače.

Odredbe članka 5. potrošačima bi trebale omogućiti da u potpunosti iskoriste liberalizirano unutarnje tržište električne energije, koje potiče i cjenovno i necjenovno tržišno natjecanje među opskrbljivačima električnom energijom, privlače nove sudionike te u konačnici povećava izbor i zadovoljstvo potrošača. Osim toga, liberalizirana energetska tržišta potrošačima omogućuju da maksimalno iskoriste veću fleksibilnost i veća ulaganja u obnovljive izvore energije i da time kako upravljaju potrošnjom doprinesu stabilnosti mreže. Osim članka 5., Direktiva o električnoj energiji sadržava i druge mjere koje olakšavaju tržišno natjecanje i izbor potrošača, kao što su alati za usporedbu cijena, točni računi, pametna brojila i prava na izvansudsko rješavanje sporova.

Člankom 5. državama članicama ujedno se omogućuje da u skladu sa strogim kriterijima interveniraju u cijene kako bi zaštitile energetske siromašne i ugrožene kupce ili za sva kućanstva i mikropoduzeća u okviru prelaska na potpuno učinkovito tržišno natjecanje. Intervencija u cijene (ili „regulacija cijena”) znači da je barem jednom maloprodajnom opskrbljivaču ograničena mogućnost da slobodno odredi cijenu po kojoj prodaje električnu energiju na temelju barem jednog od svojih ugovora⁷. Regulirane cijene mogu stabilizirati cijenu energije za krajnje potrošače. S druge strane, mogu i ukloniti cjenovni signal za potrošače, smanjiti poticaje za energetske učinkovitost i narušiti tržišno natjecanje, što dugoročno šteti potrošačima.

U ovom se izvješću ocjenjuju mehanizmi određivanja cijena na maloprodajnim tržištima država članica od srpnja 2019., kad je Direktiva o električnoj energiji stupila na snagu. Ta ocjena temelji se na izvješćima koja su države članice dostavile u skladu s člankom 5. stavkom 9.⁸ te na analizama i podacima Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER), podacima Eurostata i analizi dokumentacije.

Unatoč energetske krizi proteklih godina (koja je posljedica pandemije bolesti COVID-19 i neopravdane ruske invazije na Ukrajinu 2022.) postoje pokazatelji da su se uvjeti tržišnog natjecanja u Uniji poboljšali, prvenstveno u državama članicama koje ne primjenjuju regulaciju cijena. Međutim, i dalje su potrebna znatna poboljšanja. Države članice trebaju izraditi planove za prelazak na učinkovito tržišno natjecanje i poticanje fleksibilnosti na maloprodajnim tržištima.

Okvir 1: Javne intervencije u određivanju cijena tijekom energetske krize

Zbog energetske krize maloprodajne cijene 2022. su znatno porasle i ostale povišene većim dijelom 2023. i 2024.

⁷ Člankom 5. nisu obuhvaćene intervencije kao što su jednokratne isplate potpore kućanstvima, vrijednosni kuponi i smanjenja PDV-a i trošarina, koje opskrbljivačima ne ograničavaju mogućnost da slobodno određuju cijene. U skladu s Direktivom o električnoj energiji intervencije na veleprodajnim tržištima nisu dopuštene.

⁸ O provedbi članka 5. u skladu s člankom 5. stavkom 9.

Komisija je u Komunikaciji o planu REPowerEU (COM(2022) 108 final) iznijela smjernice o primjeni članka 5. Direktive o električnoj energiji za vrijeme krize⁹. Zatim je donesena Uredba Vijeća (EU) 2022/1854 o hitnoj intervenciji za rješavanje pitanja visokih cijena energije, kojom su mogućnosti država članica da interveniraju u cijene električne energije privremeno proširene¹⁰.

Za vrijeme krize države članice primjenjivale su intervencijska rješenja kao što su intervencije u maloprodajne cijene, smanjenja PDV-a te krediti i vrijednosni kuponi za električnu energiju za kućanstva. Općenito, u krizi su kupci u brojnim državama članicama prelazili na regulirane, ograničene ili na drugi način zaštićene ponude. Iako je većina mjera tih ukinuta, neke su se primjenjivale do 2025.

Revizijom Direktive o električnoj energiji uveden je članak 66.a, kojim se Vijeću omogućuje da proglasi krizu cijena na razini Unije ili regionalnoj razini, a državama članicama dopušta da pod strogim uvjetima privremeno odrede cijene niže od troškova i prošire potporu na MSP-ove radi zaštite tržišnog natjecanja, energetske učinkovitosti i poticaja za smanjenje potražnje.

1.1. Trenutačno stanje izvješćivanja država članica o odredbama članka 5.

Države članice¹¹ izvijestile su o provedbi članka 5. kako slijedi (većina izvješća dostavljena je do 31. ožujka 2025. i odražava stanje na taj datum):

- u cijene nije interveniralo četrnaest država članica: Austrija, Češka, Njemačka, Danska, Estonija, Grčka, Finska, Hrvatska, Irska, Luksemburg, Latvija, Nizozemska, Švedska i Slovenija,
- tri države članice intervenirale su u cijene samo za energetske siromašna i ugrožena kućanstva: Belgija, Italija i Portugal,
- u cijene za sva kućanstva i/ili mikropoduzeća u okviru prelaska na potpuno konkurentna tržišta interveniralo je šest država članica: Bugarska, Španjolska, Francuska, Mađarska, Litva i Slovačka,
- tri države članice za 2025. su predvidjele ukidanje intervencija u cijene: Poljska (rujan 2025.), Portugal (prosinac 2025.) i Rumunjska (srpanj 2025.),
- dvije države članice napomenule su da su odstupile od primjene članka 5., zbog čega izvješćivanje nije bilo potrebno¹²: Cipar i Malta.

U skladu s člankom 5. stavkom 8. države članice dužne su o svojim odlukama o reguliranju maloprodajnih cijena obavijestiti Komisiju u roku od mjesec dana nakon njihova donošenja. Ta obveza odnosi se i na sve znatne izmjene tekućih programa (npr. proširenje opsega korisnika). Te se obveze moraju sustavno ispunjavati.

1.2. Intervencija u cijene u korist ugroženih i energetske siromašnih potrošača

U članku 5. stavku 2. utvrđeno je da bi države članice u zaštiti energetske siromašnih ili ugroženih kupaca trebale dati prednost socijalnim politikama ili intervencijama koje se ne temelje na cijenama. Takve bi mjere mogle biti u oblicima utvrđenima u Preporuci Komisije

⁹ [REPowerEU: zajedničko europsko djelovanje za povoljniju, sigurniju i održiviju energiju – COM\(2022\) 108 final.](#)

¹⁰ Pregled provedbe te uredbe dostupan je u [Izvješću Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o preispitivanju hitnih intervencija za rješavanje pitanja visokih cijena energije u skladu s Uredbom Vijeća \(EU\) 2022/1854 – Ured za publikacije EU-a.](#)

¹¹ Komisija je 2024. izradila predložak kako bi olakšala ispunjavanje tog zahtjeva.

¹² Na temelju članka 66. stavka 4. (Cipar, u tijeku je produljenje odstupanja) i članka 66. stavka 5. (Malta).

(2023/2407) o energetsom siromaštvu¹³, u kojoj se razmatraju strukturna rješenja za taj problem

Neovisno o tome, države članice u skladu s člankom 5. stavkom 3. smiju provoditi javne intervencije u cijene, koje moraju biti unutar šireg okvira intervencija za potporu ugroženim i energetske siromašnim građanima u kontekstu nacionalnih energetske i klimatske planova¹⁴.

U skladu s člankom 5. stavkom 4. javne intervencije u cijene električne energije za ugrožena kućanstva moraju biti od općega gospodarskog interesa, transparentne i nediskriminacijske, jamčiti jednakost pristupa za pružatelje, imati ograničeno trajanje i biti proporcionalne te se moraju izbjeći diskriminacijski dodatni troškovi za sudionike na tržištu.

Belgija, Italija i Portugal izvijestili su o intervencijama u cijene (u obliku socijalnih tarifa) koje se primjenjuju samo na ugrožena i energetske siromašna kućanstva. Te su intervencije dio njihovih širih strategija za borbu protiv energetske siromaštva. Osim toga, Španjolska je uspostavila mehanizam *bono social*, koji se također može smatrati intervencijom na temelju članka 5. stavka 3.

Dok je tržišni udio te intervencije u Belgiji ograničen na 9,9 % kućanstava¹⁵, intervencija u cijene za ugrožene kupce u Italiji pod nazivom *Esercenti maggior tutela per clienti vulnerabili* obuhvaća 35 % kućanstava jer su njezini uvjeti prihvatljivosti širi¹⁶. Socijalna tarifa¹⁷ u Portugalu je utvrđena kao mjera socijalne politike u Nacionalnoj dugoročnoj strategiji za borbu protiv energetske siromaštva (*Estratégia Nacional de Longo Prazo para o Combate à Pobreza Energética*) za razdoblje 2023. – 2050., a 2022. obuhvaćala je 13 % potrošača električne energije¹⁸.

Države članice potiču se da za energetske siromašna kućanstva prednost daju strukturnim mjerama kao što je energetska obnova, a ne mjerama za priuštvost, kao što su potpora dohotku i programi socijalne skrbi ili privremena financijska pomoć. Socijalne tarife mogu se primjenjivati u okviru šireg, ciljanog pristupa kako bi se ublažile neposredne poteškoće.

1.3. Intervencija u cijene u korist svih kućanstava i mikropoduzeća u razdoblju prelaska na učinkovito tržišno natjecanje

Na temelju članka 5. stavka 6. Direktive o električnoj energiji države članice mogu privremeno regulirati cijene električne energije tijekom prelaska na potpuno učinkovito tržišno natjecanje. To omogućuje intervencije u ograničenom razdoblju u kojem koristi od tržišnog natjecanja još nisu u potpunosti ostvarene.

¹³ Preporuka Komisije (EU) 2023/2407 od 20. listopada 2023. o energetsom siromaštvu, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=OJ:L_202302407.

¹⁴ U članku 5. stavku 5. Direktive upućuje se na članak 3. stavak 3. točku (d) i članak 24. Uredbe o upravljanju (EU) 2018/1999, u skladu s kojima su države članice dužne u svojim integriranim nacionalnim energetske i klimatske planovima navesti politike i mjere za rješavanje problema energetske siromaštva, uključujući mjere socijalne politike i druge relevantne nacionalne programe.

¹⁵ Vijeće europskih energetske regulatora (CEER) / Agencija za suradnju energetske regulatora (ACER), 2023. Za usporedbu, energetske siromaštvo u Belgiji 2023. iznosilo je oko 6 %.

¹⁶ Prihvatljivi su potrošači koji su navršili 75 godina života, potrošači koji ispunjavaju uvjete za socijalni dodatak na temelju ekonomske situacije ili zbog zdravstvenog stanja (koje iziskuje medicinsku opremu za koju je potrebno napajanje), osobe s invaliditetom, osobe koje žive u smještaju za hitne situacije nakon katastrofalnog događaja i stanovnici malih, nepovezanih otoka).

¹⁷ Socijalna tarifa ne podliježe članku 5. stavku 3. jer „ugroženi potrošači mogu odabrati opskrbljivača, a popust se primjenjuje na mrežnu tarifu”, što znači da opskrbljivači zadržavaju slobodu određivanja cijena.

¹⁸ Portugalska uprava za energiju i geologiju, *Estratégia Nacional de Longo Prazo para o Combate à Pobreza Energética (RCM 11/2024, 8.1.2024.)*. 2024. <https://www.dgeg.gov.pt/media/rgicnggr/rcm-11-2024-08-01-2024-estrat%C3%A9gia-nacional-de-longo-prazo-para-o-combate-%C3%A0-pobreza-energ%C3%A9tica.pdf>.

Kriteriji za intervencije u cijene u kontekstu prelaska na učinkovito tržišno natjecanje kako su utvrđeni u članku 5. stavku 7. primjenjuju se kumulativno s kriterijima iz članka 5. stavka 4., a opći je cilj stvaranje stabilne pravne i gospodarske strukture kako bi se spriječilo narušavanje tržišta. Uključuju, među ostalim, ocjenu napretka, nediskriminacijsko postupanje prema opskrbljivačima, postavljanje cijene više od troškova, informiranje korisnika o konkurentnim ponudama i sprečavanje unakrsnog subvencioniranja između kupaca koji se opskrbljuju po tržišnim cijenama i onih koji se opskrbljuju po reguliranim cijenama. Neke su zemlje uspješno integrirale regulaciju cijena s postupnom liberalizacijom tržišta, a druge su tek na samom početku prijelaznih faza. Tržišna dinamika upućuje na velike razlike: na primjer, 18 % kućanstava u Portugalu, 27,3 % u Litvi, 29 % u Španjolskoj, 57 % u Francuskoj i 63 % u Poljskoj i dalje se opskrbljuje po reguliranim tarifama¹⁹. Te zemlje izvješćuju da radi ispunjavanja zahtjeva iz članka 5. stavka 7. točke (a) poduzimaju mjere za jačanje tržišnog natjecanja i prate napredak. Međutim, nisu sve odredile jasne datume za reviziju svojih programa.

S druge strane, u nekoliko država članica (npr. Mađarska, Slovačka i Bugarska²⁰) po reguliranim tarifama opskrbljuje se gotovo 100 % kupaca iz kategorije kućanstvo. U nekim državama članicama mjere i dalje obuhvaćaju mala i srednja poduzeća (MSP-ove). Iako su takve mjere u skladu s Uredbom (EU) 2022/1854 dopuštene u kriznim razdobljima, u suprotnosti su s Direktivom o električnoj energiji.

U skladu s člankom 5. stavkom 7. točkom (a) javne intervencije u cijene moraju „biti popraćene skupom mjera za postizanje učinkovitog tržišnog natjecanja i metodologijom za ocjenu napretka u odnosu na te mjere”. Da bi ispunile tu obvezu, države članice mogu utvrditi plan rada, strukturiran prema mjerama koje bi trebale obuhvaćati definirane ključne etape i metodologiju za ocjenu s pokazateljima. U njemu bi trebalo navesti mjere za smanjenje poremećaja u mehanizmima određivanja cijena, povećanje transparentnosti tržišnih signala i postizanje poštenog tržišnog natjecanja među opskrbljivačima u skladu sa širim kriterijima iz članka 5. stavka 7.

Povezivanjem cijena opskrbe s tržišnom dinamikom države članice mogu potaknuti ulaganja u energiju iz obnovljivih izvora, poboljšati stabilnost mreže i poduprijeti dugoročnu predvidljivost troškova za potrošače. Plan rada trebao bi obuhvaćati i **savjetovanje s dionicima**, uključujući proizvođače energije, potrošače i regulatore, kako bi se pronašla rješenja za pitanja priuštivosti i nestabilnosti tržišta. Strukturirani pristup ubrzat će integraciju obnovljivih izvora energije, ali i pomoći državama članicama da ostanu otporne na vanjske šokove, kao što su geopolitički poremećaji ili iznenadne promjene u potražnji za energijom.

Nekoliko država članica na maloprodajnom energetskom tržištu uspješno uspostavlja uvjete za učinkovito tržišno natjecanje, a da pritom štite interese potrošača. Na primjer, Irska je od 2000. do 2011. postupno otvarala tržište i poticala liberalizaciju veleprodajnog tržišta. Litva je trenutačno u poodmakloj fazi uvođenja tržišnog natjecanja na maloprodajnom tržištu i pokazuje otpornost unatoč energetskoj krizi. Još tri države članice u svojim su podnescima najavile postupno ukidanje intervencija u maloprodajne cijene: Rumunjska (od srpnja 2025.), Poljska (od rujna 2025.) i Portugal (od prosinca 2025.). Ti primjeri pokazuju kako se postupnim, ciljanim strategijama može postići ravnoteža između dinamike tržišta i zaštite potrošača.

U skladu s odredbama članka 5. stavka 4. točaka (c) i (d) te članka 5. stavka 7. točke (b) intervencije ne smiju određene korisnike ili opskrbljivače neopravdano staviti u povoljniji ili

¹⁹ ACER, Izvješće o praćenju tržišta za 2025.

²⁰ ACER, Izvješće o praćenju tržišta za 2024., str. 23.

nepovoljniji položaj. Sva elektroenergetska poduzeća moraju imati jednak pristup kupcima, a financijsko opterećenje intervencija mora se pravedno raspodijeliti²¹. Tim se odredbama garantiraju jednaki uvjeti i sprečava fragmentacija tržišta, što je važno na tržištima na kojima postoji dominantni (povijesni) opskrbljivač. Primjena reguliranih cijena ne bi trebala stvoriti neopravdanu prednost za određene opskrbljivače ni brendiranjem takvih cijena ni iskorištavanjem okvira reguliranih cijena za promicanje drugih tržišnih ugovora istog opskrbljivača.

Usklađivanjem cijena opskrbe s tržišnim uvjetima države članice potrošačima mogu dati jasnije cjenovne signale i istovremeno poduprijeti ulaganja u obnovljive izvore energije, ojačati mrežu i poboljšati dugoročnu predvidljivost troškova za kućanstva. Na toj osnovi opći cilj za države članice koje provode intervencije u cijene trebala bi biti sastavljanje jasnog, vremenski ograničenog plana rada za prelazak na cijene opskrbe utemeljene na tržištu u skladu s načelima reformiranog modela tržišta EU-a i ciljevima prelaska na čistu energiju.

Komisija će dodatno razmotriti namjeru svake države članice da uspostavi i provede te planove rada. Osim toga, procijenit će i sukladnost s pravilima i načelima EU-a te pojačati suradnju s državama članicama kako bi se riješila eventualna otvorena pitanja.

Iako Direktivom (EU) 2019/944 nije predviđen novi datum izvješćivanja nakon 1. siječnja 2025., države članice bit će pozvane da redovito izvješćuju o razini tržišnog natjecanja na maloprodajnom tržištu električne energije u okviru nacionalnog energetskeg i klimatskog izvješćivanja o napretku. To izvješćivanje može biti u skladu s postojećim obvezama iz članka 4. stavka 9. Direktive (EU) 2024/1788 o plinu, u skladu s kojima se izvješća podnose svake dvije godine.

Primjena načela iz članka 5. stavka 4.

Države članice imaju veliku slobodu u određivanju što se smatra uslugom od općega gospodarskog interesa i odgovarajućim obvezama pružanja javne usluge. Države članice različito su tumačile kriterije „općeg interesa”, „potrebe” i „proporcionalnosti” iz članka 5. stavka 4. točke (a)²². U presudi u predmetu *Federutility* Sud je razradio načelo proporcionalnosti u kontekstu javne intervencije u cijene prirodnog plina kako bi se javne intervencije osmišljavale i primjenjivale ciljano, učinkovito i na primjeren način, što ponajprije znači da moraju biti ograničene na razdoblje u kojem su neophodne za postizanje željenog cilja.

U skladu s člankom 5. stavkom 4. točkom (d) sve javne intervencije u cijene moraju biti ograničenog trajanja i proporcionalne u pogledu svojih korisnika. Taj se zahtjev mora tumačiti u kontekstu širih načela proporcionalnosti i ostvarivanja općeg interesa. Konkretno, intervencija mora biti u skladu s nacionalnim ciljevima, kao što su borba protiv energetskeg siromaštva ili olakšavanje prelaska na učinkovito tržišno natjecanje. Vremensko ograničenje omogućuje redovito preispitivanje kako bi se provjerilo jesu li i dalje ispunjeni svi kriteriji za intervenciju utvrđeni u članku 5. Ako se mjere nastave provoditi ili prošire, o tome bi trebalo ponovno obavijestiti Komisiju na temelju nove procjene nužnosti.

1.4. Stupanj tržišnog natjecanja u državama članicama

Važan je cilj Direktive o električnoj energiji, a posebno njezina članka 5., osigurati učinkovito tržišno natjecanje na maloprodajnim tržištima električne energije. Osamnaest država članica u

²¹ Vidjeti i presudu Suda od 20. travnja 2010., *Federutility*, C-265/08, ECLI:EU:C:2010:205, t. 45. i 46.

²² Ta je autonomija izričito zajamčena raznim pravnim instrumentima EU-a i potvrđena u sudskoj praksi sudova Unije. Naime, Sud Europske unije dosljedno drži da pravo EU-a ne sprečava države članice da pri definiranju usluga od općega gospodarskog interesa uzmu u obzir specifične ciljeve svoje nacionalne politike.

izvješćima je izrazilo mišljenje da na maloprodajnoj razini postoji učinkovito tržišno natjecanje, a pet²³ ih je navelo da ono ne postoji.

Dva su uobičajena pokazatelja tržišnog natjecanja Herfindahl-Hirschmanov indeks (HHI) i stopa promjene opskrbljivača²⁴. HHI mjeri tržišnu koncentraciju na temelju tržišnih udjela opskrbljivača, pri čemu se niska koncentracija povezuje s velikim brojem opskrbljivača, pa stoga i većom razinom tržišnog natjecanja, dok se visoka koncentracija povezuje s uvjetima slabijeg tržišnog natjecanja. Prosječni HHI u EU-u od 2019. neznatno se smanjio, što upućuje na određeno poboljšanje uvjeta tržišnog natjecanja. Među državama članicama Unije postoje razlike: u nekim²⁵ je zabilježeno povećanje tržišnog natjecanja, a u drugim smanjenje²⁶. Općenito, u državama članicama bez regulacije cijena tržišno natjecanje se poboljšalo, dok je u onima u kojima su se gotovo sva kućanstva opskrbljivala po reguliranim cijenama zabilježeno neznatno pogoršanje (povećanje HHI-ja od 1,7 %). Kriza je negativno utjecala na tržišno natjecanje, što pokazuje jednostavni (neponderirani) prosječni indeks HHI, koji se u 12 država članica s dosljednim godišnjim podacima o tržišnoj koncentraciji povećao za 4,7 %²⁷. To se djelomično može pripisati konsolidaciji i izlasku opskrbljivača s tržišta²⁸ (zbog krize) u nekim državama članicama.

HHI za sektor kupaca koji nisu kućanstva općenito je u državama članicama niži od HHI-ja za sektor kućanstava. Iako su se od 2019. uvjeti tržišnog natjecanja u sektoru kupaca koji nisu kućanstva donekle poboljšali, u nekim su se državama članicama 2022. i 2023. pogoršali.

Na razini EU-a postoje velike razlike u stopama promjene opskrbljivača. Više stope pokazuju da je tržište zdravo i konkurentno, a niže upućuju na ograničen izbor za potrošače ili njihovu slabu uključenost. U nekim državama članicama stope povremeno premašuju 20 %²⁹, dok su u drugim dosljedno ispod 5 %³⁰. Od uvođenja Direktive o električnoj energiji stopa promjene opskrbljivača u većini država članica povećala se i u sektoru kućanstava³¹ i u sektoru kupaca koji nisu kućanstava³². Prosječna stopa u sektoru kućanstava u EU-u povećala se na početku krize 2022. (s 8,7 % na 9 %), a zatim se 2023. smanjila (na 7,15 %), vjerojatno zbog učinka krize na opskrbljivače i dinamike uvedene javnim intervencijama. Sličan obrazac zabilježen je i u sektoru kupaca koji nisu kućanstva.

ACER³³ je zabilježio da u gotovo tri četvrtine (73 %) država članica sa stopom promjene manjom od 10 % postoje dominantni opskrbljivači. Napominje i da intervencije u cijene mogu destimulirati promjenu opskrbljivača jer je postotak kupaca iz kategorije kućanstvo obuhvaćenih intervencijama u cijene relativno manji u državama članicama u kojima stope promjene premašuju 10 %. Slično tomu, države članice međusobno se razlikuju po stopi promjene među kupcima koji nisu kućanstva. Ti su kupci općenito skloniji promjeni opskrbljivača nego kućanstva, a njihova prosječna stopa promjene 2023. bila je dvostruko veća od stope za kućanstva.

²³ Austrija, Grčka, Španjolska, Italija i Poljska.

²⁴ Podatke o oba pokazatelja dostavio je ACER.

²⁵ Npr. Danska, Španjolska, Francuska, Italija, Latvija i Portugal.

²⁶ Estonija, Finska i Slovenija.

²⁷ Postotno povećanje odnosi se na prosječnu promjenu HHI-ja od 2022. do 2021. za sljedećih 12 država članica: Danska, Estonija, Španjolska, Finska, Francuska, Hrvatska, Irska, Italija, Litva, Latvija, Portugal i Slovenija.

²⁸ Vidjeti tablicu 10 u ACER-ovu [Izvješću o praćenju tržišta za 2023. o maloprodaji energije i zaštiti potrošača](#). U tom je razdoblju s tržišta izašlo znatno više opskrbljivača nego što ih je ušlo.

²⁹ Npr. Španjolska, Italija i Poljska.

³⁰ Austrija, Bugarska, Hrvatska, Litva, Poljska i Slovačka.

³¹ Porasla je u 17 od 23 države članice za koje su dostupni podaci.

³² Porasla je u 15 od 22 države članice za koje su dostupni podaci.

³³ Izvješće ACER-a o praćenju tržišta za 2024. [ACER-CEER 2024 MMR Retail-1.pdf](#).

Ukratko, čini se da su se od uvođenja Direktive o električnoj energiji uvjeti tržišnog natjecanja neznatno poboljšali unatoč učinku kriza cijena energije. Međutim, ti se uvjeti razlikuju među državama članicama. Brojna su tržišta i dalje relativno koncentrirana, a velik broj ispitanika (21,7 %) smatra da na maloprodajnom tržištu električne energije u njihovoj državi članici ne postoji učinkovito tržišno natjecanje.

Države članice u podnescima su izvijestile o preprekama³⁴ koje su im otežale poboljšavanje uvjeta tržišnog natjecanja, pri čemu su kao četiri najčešće navodile:

- 1) nisku stopu promjene opskrbljivača i/ili zabilježenu nisku razinu uključenosti potrošača (11 država članica);
- 2) učinak dominantnog sudionika na tržištu (10 država članica);
- 3) malo tržište (9 država članica); i
- 4) otežan pristup veleprodajnom tržištu i prisutnost drugih oblika protutržišne prakse (5 država članica).

Državama članicama na raspolaganju su sigurne mjere koje mogu znatno poboljšati tržišno natjecanje, dugoročnu otpornost tržišta i izbor potrošača. Te mjere poboljšavaju transparentnost, opskrbljivačima omogućuju pravedan pristup veleprodajnom tržištu i povećavaju fleksibilnost maloprodajnih ugovora. Opisane su u sljedećem odjeljku.

Države članice trebale bi dati prednost primjeni postojećeg zakonodavstva kako bi se postigla usklađenost na cijelom unutarnjem energetskom tržištu, pri čemu imaju slobodu odabrati oblik i metodu za ostvarivanje zajedničkog cilja svojstvenog direktivama. Važno je da u potpunosti provedu Direktivu o električnoj energiji kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2024/1711 o modelu tržišta električne energije. Zakašnjelo ili nepotpuno prenošenje tih pravila može ugroziti njihovu učinkovitost i produljiti energetska nesigurnost. Komisija potvrđuje da je spremna poduprijeti i ubrzati pravilnu provedbu relevantnog zakonodavstva EU-a.

1.4.1. Nacionalne mjere za poboljšanje tržišnog natjecanja

Države članice u izvješćima su navele mjere koje su poduzele od uvođenja Direktive o električnoj energiji radi poboljšanja tržišnog natjecanja. Riječ je o sljedećim mjerama:

1. mjere za pravedan i transparentan pristup veleprodajnom tržištu (16 država članica);
2. uvođenje alata za usporedbu³⁵ (14 država članica);
3. pojednostavnjenje postupaka kako bi se olakšao ulazak novih opskrbljivača na tržište (12 država članica);
4. oglasi i informativne kampanje za potrošače (9 država članica);
5. uvođenje posebnih obveza za dominantne opskrbljivače (8 država članica);
6. uvođenje zakonodavnih i regulatornih poboljšanja (8 država članica).

Vladajući položaj nekih sudionika na tržištu u proizvodnji i opskrbi i dalje ometa učinkovito tržišno natjecanje na maloprodajnim tržištima električne energije. Pravedan i jednak pristup veleprodajnom tržištu za opskrbljivače, među ostalim na temelju ugovora o kupnji energije i ugovora za kompenzaciju razlike uvedenih reformom tržišta električne energije³⁶, neophodan je za funkcioniranje tržišta, pogotovo u državama članicama s visokom razinom tržišne koncentracije.

³⁴ Samo su tri države članice (Švedska, Slovenija i Latvija) izvijestile da nisu utvrdile prepreke tržišnom natjecanju.

³⁵ Ta je mjera obvezna u skladu s člankom 14. Direktive o električnoj energiji.

³⁶ Uredba (EU) 2024/1747 o izmjeni uredaba (EU) 2019/942 i (EU) 2019/943 u pogledu poboljšanja modela tržišta električne energije u Uniji.

Kako bi se poboljšala provedba članka 5., države članice trebale bi radi postizanja ravnoteže na tržištu zajamčiti pravičan i pravedan pristup veleprodajnom tržištu za sve opskrbljivače te održati potpunu transparentnost.

Osim toga, za tržišno natjecanje potrebno je promicati nefosilna rješenja za fleksibilnost u svim ugovorima na maloprodajnom tržištu, uključujući one na uređenim tržištima. S obzirom na ograničenja mreže i potrebu za priuštivom energijom fleksibilni ugovori o opskrbi postali su važno rješenje.

Uvođenje pametnih brojila ključno je za omogućivanje više fleksibilnih ugovora o opskrbi. Fleksibilnost je sada uključena u brojne maloprodajne ponude, od dinamičnog određivanja cijene i određivanja cijena prema vremenu potrošnje do hibridnih modela, u kojima se kombiniraju stabilnost i sposobnost reagiranja, što znači da su potrošačima na raspolaganju novi načini za smanjenje računa i podupiranje stabilnosti mreže.

Francuska i Španjolska pokazuju da fleksibilnost može funkcionirati i uz regulirane tarife na temelju mehanizama kao što su određivanje dnevnih i noćnih cijena te strukture povezane s veleprodajom.

Države članice trebale bi ubrzati uvođenje pametnih brojila, u čemu bi im trebale pomoći jasne strategije uključivanja potrošača kako bi se maksimalno povećao odaziv na fleksibilne ponude. Sve opskrbljivače, uključujući regulirane opskrbljivače, trebale bi poticati da po mogućnosti uključe značajke fleksibilnosti, kao što su određivanje cijena prema vremenu potrošnje ili hibridno određivanje cijena, te zaštite potrošače.

Kad je riječ o kombinaciji fleksibilnosti i regulacije cijena, okvir sadržan u članku 66.a Direktive o modelu tržišta električne energije omogućuje da kućanstva i MSP-ovi primaju poticaje za smanjenje potrošnje čak i kad su cijene regulirane. Nekoliko država članica uspješno je primjenjivalo to načelo tijekom energetske krize, a kriterije iz članka 66.a države članice mogle bi primjenjivati i u razdobljima bez krize kako bi zaštitile potrošače i očuvale cjenovne signale.

2. ULOGA FLEKSIBILNOSTI POTRAŽNJE U ENERGETSKOJ TRANZICIJI

2.1. Fleksibilnost kao ključan pokretač dekarboniziranog elektroenergetskog sustava orijentiranog na potrošače

Fleksibilnost potražnje može doprinijeti učinkovitom, konkurentnom tržištu električne energije koje funkcionira prema tržišnim načelima te koristiti i izravno potrošačima i širem sustavu. Aktiviranje fleksibilnosti maloprodaje pomoći će u integraciji proizvodnje promjenjivih obnovljivih izvora energije i potrošačima omogućiti da bolje upravljaju svojom energijom. Kako bi se ona postigla, potreban je učinkovit regulatorni okvir koji štiti potrošače, potiče pravičan pristup i održava priuštivost. Infrastruktura za pametno mjerenje bit će okosnica te promjene.

Potrošačima koji žele aktivno nuditi svoju fleksibilnost tržištu općenito bi to trebalo omogućiti. Za to su im potrebni jasan pravni okvir, inovativna rješenja te proizvodi koji će im omogućiti izbor, pravedne cijene i ostvarivanje nagrada. Nadalje, potrebni su im pametni sustavi mjerenja³⁷ i učinkovita rješenja za pristup podacima kako bi imali pristup informacijama i resursima na temelju kojih mogu donositi utemeljene odluke.

Jednako je važno voditi računa o tome da krajnji kupci koji sudjeluju u mehanizmima fleksibilnosti budu zaštićeni kvalitetnim mjerama u području ugovornih rješenja, transparentnosti i informacija o proizvodima i cijenama, pri čemu je potrebno voditi računa o zaštiti podataka. Opskrbljivači koji omogućuju fleksibilne maloprodajne ugovore, a pogotovo ugovore s dinamičnim određivanjem cijene, trebali bi na odgovarajući način obavijestiti potrošače o rizicima i koristima tih ponuda.

Naposljetku, potrošače je potrebno aktivno informirati. Ciljane komunikacijske kampanje i inicijative mogu istaknuti potencijalne koristi i rizike sudjelovanja u mehanizmima fleksibilnosti, poduprijeti promišljenu uključenost i potaknuti veći broj potrošača na doprinos.

2.2. Programi upravljanja potrošnjom

U članku 2. stavku 20. Direktive o električnoj energiji „upravljanje potrošnjom” definira se kao promjena u opterećenju električnom energijom kod krajnjih kupaca u odnosu na njihove uobičajene ili trenutne obrasce potrošnje kao odgovor na tržišne signale, uključujući promjenu cijene električne energije ovisno o satu ili novčane poticaje, ili kao odgovor na prihvata ponude krajnjeg kupca, za prodaju smanjenja ili povećanja potražnje po cijeni na organiziranim tržištima, pojedinačno ili u okviru udruženja.

Programi upravljanja potrošnjom obično se temelje na cijenama („implicitni” programi) ili na poticajima („izričiti” programi). Pri upravljanju potrošnjom koja se temelji na poticajima potrošači, često preko treće strane, unaprijed pristaju smanjiti ili preusmjeriti svoju potrošnju električne energije u zamjenu za izravnu financijsku naknadu. Ta vrsta fleksibilnosti u praksi se uglavnom primjenjuje na tržištima uravnoteženja, pri pružanju pomoćnih usluga i, prema potrebi, u okviru mehanizama naknade za kapacitet. Agregatori imaju važnu ulogu u objedinjavanju manjih fleksibilnih opterećenja kućanstava, poduzeća i malih industrijskih kupaca te resursa za skladištenje energije u dovoljno velike količine za značajno sudjelovanje na tržištima električne energije i pružanje usluga sustavu.

³⁷ U skladu s člankom 2. stavkom 23. Direktive (EU) 2019/944 „pametna sustava mjerenja” znači elektronički sustav koji može mjeriti električnu energiju koja je predana u mrežu ili električnu energiju potrošenu iz mreže pružajući više informacija od konvencionalnog brojlara te koji može prenositi i primati podatke nekim oblikom elektroničke komunikacije u svrhu informiranja, praćenja i kontrole.

Za upravljanje potrošnjom na temelju poticaja agregatorima, uključujući neovisne agregatore, neophodno je omogućiti pristup tržištima pod transparentnim i nediskriminacijskim uvjetima, a potrošačima da jednostavno počnu koristiti njihove usluge.

Fleksibilni maloprodajni ugovori obuhvaćeni su upravljanjem potrošnjom na temelju cijena. U tom slučaju potrošači reagiraju na cijene električne energije koje se s vremenom mijenjaju, kao što su tarife prema vremenu potrošnje, dinamično određivanje cijena ili određivanje cijena u vrijeme kritičnog opterećenja, te u skladu s tim prilagođavaju svoju potrošnju, ali se ne obvezuju zasebno na određeno smanjenje opterećenja.

2.3. Pravni okvir

Paketom „Čista energija za sve Europljane” uveden je okvir za fleksibilnost potražnje, uključujući definiciju ključnih uloga i odgovornosti među sudionicima na tržištu te načine upravljanja fleksibilnom maloprodajom električne energije. Direktiva (EU) 2019/944, kako je izmijenjena Direktivom o modelu tržišta električne energije³⁸, i Uredba (EU) 2019/943 o električnoj energiji³⁹ (dalje u tekstu „Uredba o električnoj energiji”), kako je izmijenjena Uredbom (EU) 2024/1747⁴⁰, zajedno čine pravni okvir za fleksibilne maloprodajne ponude, uključujući odredbe koje potrošačima omogućuju da ugovore za fleksibilna opterećenja, kao što su punjenje električnih vozila i dizalice topline, sklapaju odvojeno od ugovora za primarnu potrošnju u kućanstvu.

Upravljanje potrošnjom najučinkovitije je kad potrošači imaju pristup maloprodajnim cijenama utemeljenima na tržištu, kako je propisano člankom 5. Direktive o električnoj energiji. Države članice koje i dalje primjenjuju intervencije u cijene moraju pažljivo upravljati njihovim postupnim ukidanjem kako bi očuvale priuštivost i omogućile jasne cjenovne signale na kojima se temelje fleksibilni ugovori o opskrbi električnom energijom.

Člankom 11. Direktive o električnoj energiji dopunjuju se osnovne odredbe o slobodnom izboru opskrbljivača i cijenama opskrbe utemeljenima na tržištu tako što se propisuje da za krajnje kupce s pametnim brojilom na tržištu mora biti dostupan najmanje jedan ugovor s dinamičnim određivanjem cijene električne energije. Radi transparentnosti i povjerenja te lakšeg donošenja utemeljenih odluka opskrbljivači su dužni jasno opisati moguće koristi i rizike prije nego što kupci počnu koristiti njihove usluge.

Te su odredbe potkrijepljene člankom 13. o ugovorima o agregiranju te člancima 15. i 17., u kojima se definira režim za aktivne kupce i upravljanje potrošnjom putem agregiranja. Države članice dužne su potrošačima i agregatorima omogućiti nediskriminacijski pristup svim tržištima električne energije te uspostaviti odgovarajuće tržišne mehanizme koji omogućuju sudjelovanje i pravilno vrednovanje usluga fleksibilnosti na svim tržištima.

Očekuje se da će predstojeća pravila, kao što su mrežna pravila za upravljanje potrošnjom⁴¹, kojima će se utvrditi zajednički okvir EU-a za aktiviranje i isplatu naknada za fleksibilnost na svim tržištima, zajedno s provedbenim aktom o interoperabilnosti podataka za upravljanje potrošnjom⁴², koji će olakšati pristup relevantnim podacima, dopuniti postojeći okvir i

³⁸ Direktiva (EU) 2024/1711 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o izmjeni direktiva (EU) 2018/2001 i (EU) 2019/944 u pogledu poboljšanja modela tržišta električne energije u Uniji (SL L, 2024/1711, 26.6.2024.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1711/oj>.

³⁹ Uredba (EU) 2019/943 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o unutarnjem tržištu električne energije (preinaka) (SL L, 2019/158, 14.6.2019., str. 54.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/943/oj>.

⁴⁰ Uredba (EU) 2024/1747 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o izmjeni uredaba (EU) 2019/942 i (EU) 2019/943 u pogledu poboljšanja modela tržišta električne energije u Uniji (SL L, 2024/1747, 26.6.2024.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1747/oj>.

⁴¹ Pravna je osnova tih mrežnih pravila članak 59. stavak 1. točka (e) Uredbe (EU) 2019/943.

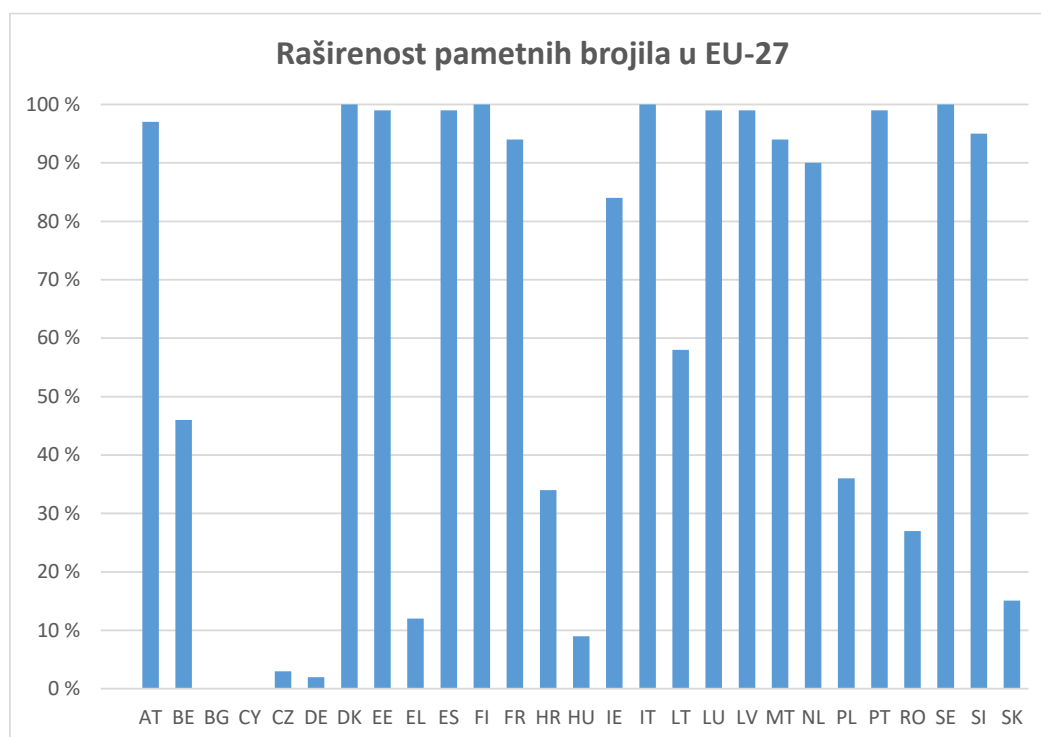
⁴² Pravna je osnova tog provedbenog akta članak 24. stavak 2. Direktive (EU) 2019/944.

dodatno doprinijeti primjeni upravljanja potrošnjom. Osim toga, Kodeks ponašanja za pametne uređaje⁴³ omogućit će neometanu prilagodbu povezanih uređaja u pametnim domovima fleksibilnim ugovorima o opskrbi, čime će se povećati i uključenost potrošača i učinkovitost sustava.

2.4. Pametno mjerenje kao temeljni pokretač

Pametna brojila ključan su preduvjet za sudjelovanje potrošača u fleksibilnoj potrošnji energije jer omogućuju obračun prema vremenu potrošnje, uvid u stvarnom vremenu i automatizaciju. Osim toga, omogućuju bolji i siguran pristup podacima o mjerenju i potrošnji te pomažu krajnjim kupcima da dobiju jasne procjene troškova i prilagođene ponude, na temelju kojih mogu donositi utemeljene odluke. U državama članicama u kojima su ta brojila u većoj mjeri uvedena potrošači već koriste proizvode povezane s cijenama na veleprodajnom tržištu koji potiču upravljanje potrošnjom i doprinose smanjenju troškova sustava.

Uvođenje pametnih sustava mjerenja u cijelom EU-u znatno napreduje, no situacija je i dalje neujednačena. Podaci ACER-a i CEER-a pokazuju da je stopa raširenosti pametnog mjerenja električne energije u EU-27 krajem 2024. iznosila oko 60 %⁴⁴. Petnaest država članica doseglo je razine raširenosti iznad 80 %, a deset od njih postiglo je gotovo potpunu pokrivenost. Dvanaest država članica i dalje je na razini ispod 80 %, a sedam od njih zaostaje zbog kašnjenja u uvođenju ili zato što još nisu donijele odluku o širokom uvođenju. Na sljedećem je grafikonu prikazana raširenost pametnih brojila u EU-u.

Slika 1: Uvođenje pametnog mjerenja u EU-u (na temelju podataka iz izvješća ACER-a i CEER-a o praćenju tržišta za 2024. i ACER-ovih obrazaca po pojedinoj zemlji (srpanj 2025.)).

⁴³ Internetske stranice Europske komisije i Zajedničkog istraživačkog centra o Kodeksu ponašanja za energetske pametne uređaje, pristupljeno 25.9.2025.; URL: <https://ses.jrc.ec.europa.eu/development-of-policy-proposals-for-energy-smart-appliances>.

⁴⁴ ACER i CEER, Izvješće o praćenju maloprodajnog energetskeg tržišta za 2024. (rujan 2024.) i ACER-ovi obrasci za praćenje podataka o električnoj energiji po pojedinoj zemlji za 2024. (srpanj 2025.).

Pametni sustavi mjerenja moraju uključivati funkcionalnosti utvrđene u članku 20. Direktive o električnoj energiji. Funkcionalnosti kao što su pružanje potvrđenih podataka o mjerenju i uvid u podatke u gotovo stvarnom vremenu koji odgovaraju razdoblju obračuna odstupanja na nacionalnom tržištu ključne su za uvođenje energetske usluge u okviru kojih se nagrađuju fleksibilni obrasci potrošnje.

Nadalje, potrošačima su prije ili za vrijeme ugradnje pametnih brojila neophodni odgovarajući savjeti i informacije kako bi se zadobilo njihovo povjerenje i omogućilo donošenje utemeljenih odluka. Takvi savjeti i informacije trebali bi se pružati radi informiranja o dostupnim opcijama, ali i radi boljeg razumijevanja načina na koji uređaji koji omogućuju fleksibilnost potrošnje (npr. dizalice topline, punjači za električna vozila ili pametni kućanski uređaji) funkcioniraju u interakciji s pametnim brojilima. To će ubrzati učinkovitu primjenu fleksibilnosti na maloprodajnim tržištima jer će potaknuti praktičnu integraciju fleksibilnih uređaja i infrastrukture za pametno mjerenje.

Za potpuno iskorištavanje potencijala pametnih brojila i olakšavanje usluga fleksibilnosti jednako je važan interoperabilan pristup podacima o mjerenju i potrošnji. Komisija priprema konkretnija tehnička pravila o interoperabilnosti podataka za upravljanje potrošnjom. Omogućivanje pristupa podacima o mjerenju važno je za potporu uslugama upravljanja potrošnjom i poticanje inovativnih maloprodajnih ponuda, a potrošačima će pomoći da aktivno upravljaju svojom potrošnjom i potencijalom za fleksibilnost.

U tom se kontekstu ističu tri prioriteta:

- **Brzo uvođenje:** uvođenje pametnih brojila bez odgode i njihovo opremanje funkcionalnostima koje omogućuju dinamične cijene, povratne informacije u gotovo stvarnom vremenu te interoperabilnost za neometan i siguran pristup podacima.
- **Interoperabilan pristup podacima:** u skladu sa zahtjevima EU-a za pristup podacima, uključujući Uredbu (EU) 2023/1162^{45,46}, i pružatelji usluga i potrošači mogu lako i učinkovito koristiti podatke o mjerenju i potrošnji u okviru usluga fleksibilnosti.
- **Uključenost potrošača:** radi potpune učinkovitosti pametna brojila trebalo bi uvoditi uz jasnu komunikaciju te staviti na raspolaganje kućne zaslone i digitalne alate koji potrošačima omogućuju pregledavanje i razumijevanje podataka o potrošnji i troškova energije te postupanje na temelju njih.

2.5. Promicanje fleksibilnih maloprodajnih ugovora prikladnih svrsi

Fleksibilni maloprodajni ugovori omogućuju potrošačima interakciju s tržištem uz pomoć cjenovnih signala, upravljanje potrošnjom električne energije i smanjenje računa, kao i bolje upravljanje vršnom potrošnjom. Osim toga, doprinose učinkovitosti sustava i integraciji proizvodnje energije iz obnovljivih izvora jer potiču potrošnju u razdobljima obilne dostupnosti jeftine električne energije s niskom razinom emisije ugljika.

Postoji više vrsta fleksibilnih ugovora o opskrbi električnom energijom koji odgovaraju raznim profilima potrošača:

⁴⁵ Provedbena uredba Komisije (EU) 2023/1162 od 6. lipnja 2023. o zahtjevima u pogledu interoperabilnosti i nediskriminirajućim i transparentnim postupcima za pristup podacima o mjerenju i potrošnji, SL L 154, 15.6.2023., str. 10., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2023/1162/oj.

⁴⁶ Uredbom (EU) 2023/1162 uspostavljen je transparentan okvir koji krajnjim kupcima i stranama koje ispunjavaju uvjete omogućuje pravodoban, jednostavan i siguran pristup potvrđenim podacima o prethodnim mjerenjima i potrošnji te nepotvrđenim podacima o mjerenju i potrošnji u gotovo stvarnom vremenu. Tom uredbom utvrđuju se pravila za olakšavanje interoperabilnosti pristupa podacima i razmjene podataka među sudionicima na tržištu te se promiču energetske usluge i tržišno natjecanje na maloprodajnom tržištu.

- Ugovori s dinamičnim određivanjem cijene⁴⁷, koji se temelje na cijenama na veleprodajnom tržištu, potrošačima omogućuju primanje cjenovnih signala koji ih potiču na prilagodbu potrošnje energije u stvarnom vremenu. Posebno su relevantni za potrošače s fleksibilnim uređajima, kao što su električna vozila i dizalice topline, koji lako mogu preusmjeriti svoju potražnju i znatno smanjiti račune za energiju.
- Proizvodi za opskrbu s određivanjem cijena prema vremenu potrošnje, u okviru kojih se dan dijeli na ograničen broj cjenovnih intervala (npr. dan/noć ili zone vršne potrošnje / izvan vršne potrošnje). Predvidljiviji su i manje složeni, a dostupni su krajnjim korisnicima s fiksnom mogućnošću preusmjerenja opterećenja.
- Hibridni ugovori, koji često uključuju fiksni i fleksibilni element određivanja cijena, namijenjeni su potrošačima koji žele predvidljivije troškove energije. Omogućuju im da iskoriste prednosti fleksibilnosti i izbjegnu potpunu izloženost nestabilnosti cijena.
- Određivanje cijena u vrijeme kritičnog opterećenja, pri kojem se cijene električne energije znatno povećavaju u razdobljima prekomjerne potražnje ili ograničene ponude (npr. kad je doprinos obnovljivih izvora energije nizak).

Te opcije zajedno potrošačima pružaju širok izbor u skladu s njihovim mogućnostima i spremnošću za uključivanje u fleksibilnost.

Ugovori s dinamičnim određivanjem cijene električne energije izravno povezuju maloprodajne cijene s cijenama na veleprodajnom tržištu, obično na tržištu za dan unaprijed ili unutardnevnom tržištu. Mogu ponuditi znatno smanjenje troškova energije potrošačima koji posjeduju fleksibilne uređaje i spremni su preuzeti cjenovni rizik, kao što su vlasnici električnih vozila ili kućanstva s pametnim sustavima grijanja, jer im omogućuju niže cijene u razdobljima obilne proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, ali ih izlažu višim cijenama u razdobljima ograničene ponude u sustavu⁴⁸.

Prema podacima ACER-a i CEER-a⁴⁹ ugovori s dinamičnim određivanjem cijene dostupni su kućanstvima u 16 država članica, no često se sklapaju u svega nekoliko zemalja⁵⁰. U nekoliko država članica s vrlo niskom raširenošću pametnih brojila ugovori s dinamičnim određivanjem cijene uopće se ne nude, uz samo nekoliko iznimaka. Na tim se tržištima nedostatak fleksibilnih maloprodajnih ponuda može objasniti manjkom odgovarajuće infrastrukture, što upućuje na važnost ubrzanog uvođenja pametnog mjerenja kako bi se omogućila fleksibilnost potražnje.

Pravni okvir i glavna načela za ugovore s dinamičnim određivanjem cijene električne energije: u Direktivi o električnoj energiji „ugovor s dinamičnim određivanjem cijene električne energije” definira se kao ugovor o opskrbi koji odražava cijene na promptnim tržištima u intervalima koji odgovaraju barem učestalosti poravnanja tržišta⁵¹. Svi potrošači s pametnim brojilom imaju pravo na sklapanje ugovora s dinamičnim određivanjem cijene električne energije s najmanje jednim opskrbljivačem i sa svakim opskrbljivačem koji ima više od 200 000 krajnjih kupaca u zemlji. Ugovori s dinamičnim određivanjem cijene trebali bi precizno odražavati fluktuacije tržišnih cijena i omogućiti potrošačima da na odgovarajući način reagiraju. Opći je cilj da krajnji kupci na temelju ugovora s dinamičnim određivanjem

⁴⁷ Dinamično određivanje cijena često se naziva određivanjem cijena u stvarnom vremenu: vidjeti npr. Florence School of Regulation, *Dynamic Retail Electricity Tariffs: Choices and Barriers*, 2020.

⁴⁸ Na temelju podataka iz izvješća ACER-a o praćenju tržišta za 2025. (*Rewarding Flexibility: How retail contract choice can help unlock consumer flexibility*) i vlastitih izračuna Komisije potrošači električne energije mogli bi ostvariti uštede do 40 % ako prijeđu na ugovor s dinamičnim određivanjem cijene i aktivno upravljaju potrošnjom.

⁴⁹ ACER i CEER, *Izvješće o praćenju maloprodajnog energetskeg tržišta za 2024.* (tablica u Prilogu 3.).

⁵⁰ Prema obrascima ACER-a za podatke o električnoj energiji po pojedinoj zemlji (srpanj 2025.) raširenost ugovora s dinamičnim određivanjem cijene veća je od 5 % u tek nekoliko država članica (FI, LV, NL, SE, ES).

⁵¹ „Ugovor s dinamičnim određivanjem cijene električne energije” znači ugovor o opskrbi električnom energijom između opskrbljivača i krajnjeg kupca koji odražava promjenu cijena na promptnim tržištima, uključujući tržišta za dan unaprijed i unutardnevna tržišta, u intervalima koji odgovaraju barem učestalosti poravnanja tržišta.

cijene fleksibilno prilagođavaju svoje obrasce potrošnje i tako doprinesu ublažavanju naglih porasta veleprodajnih cijena.

U skladu s člankom 11. stavkom 1.a Direktive o električnoj energiji prije sklapanja ili produljenja bilo kojeg ugovora, uključujući ugovor s dinamičnim određivanjem cijene, kupce je potrebno obavijestiti o ukupnoj cijeni i njezinoj raščlambi te o tome je li cijena fiksna, varijabilna ili dinamična. Opskrbljivači u okviru ugovora s dinamičnim određivanjem cijene potrošačima ne mogu priopćiti konačnu cijenu tjednima unaprijed⁵², no trebali bi moći jasno navesti kako cijene na promptnom tržištu utječu na potrošačke cijene.

Nadalje, radi zaštite potrošača u skladu s člankom 11. stavkom 2. Direktive (EU) 2019/944 opskrbljivači krajnjim kupcima moraju pružiti sve informacije o pogodnostima (npr. niži troškovi ako se potrošnja prilagodi jeftinijim razdobljima, sudjelovanje u integraciji energije iz obnovljivih izvora), troškovima i rizicima (npr. izloženost naglim porastima cijena, veća nestabilnost računa za potrošače bez fleksibilnosti). Jednako je važno informirati ih o tehničkim preduvjetima, prije svega o potrebi za odgovarajućim pametnim brojiлом.

Hibridni ugovori: ugovori s dinamičnim određivanjem cijene možda neće odgovarati svim kupcima. U određenim okolnostima takav bi ugovor mogao ograničiti fleksibilnost koju bi neki potrošači mogli ostvariti. Druge potrošače može zabrinjavati izloženost financijskom riziku u razdobljima intenzivne nestabilnosti cijena.

Zbog nedavnih naglih porasta cijena energije taj je problem postao još očitiji, a s njim i potreba za ugovornim opcijama koje pružaju i fleksibilnost i stabilnost. Ugovori s hibridnim određivanjem cijena kombiniraju stabilnost i fleksibilnost, što može biti idealno za potrošače koji žele predvidljive račune za energiju, ali su ujedno spremni uštedjeti novac prilagodbom načina i razdoblja potrošnje električne energije. Zahvaljujući kombinaciji predvidljivosti i sposobnosti reagiranja hibridni ugovori mogu se prilagoditi raznolikim potrebama potrošača i ponuditi određeni stupanj sigurnosti uz određenu razinu fleksibilnosti, čime se potrošačima omogućuju veći izbor, kontrola i povjerenje u upravljanje potrošnjom energije.

ACER i CEER⁵³ razlikuju više vrsta hibridnih ugovora. Neki su osmišljeni tako da zaštite potrošače od naglih porasta cijena, ali prate tržišna kretanja. Na primjer, mogu se odrediti gornje granice cijena kako potrošač ne bi dobio neočekivano visoke račune. Drugi ugovori nude sate besplatne potrošnje ili potrošnje po sniženoj cijeni, čime se potrošači potiču da preusmjere potrošnju na ta jeftinija razdoblja. Postoji i mogućnost posebno prilagođenih ugovora za električna vozila, u kojima se paušalne stope u razdoblju izvan vršne potrošnje kombiniraju s poticajima za pametno punjenje. U takve bi se ugovore mogle uključiti mogućnosti dvosmjernog punjenja, pa bi se potrošačima davali posebni poticaji za pražnjenje baterije u razdobljima vršne potražnje i punjenje kad su cijene niske.

Kako bi se potaknulo sklapanje hibridnih ugovora, države članice trebale bi stvoriti regulatorne uvjete koji će opskrbljivačima omogućiti eksperimentiranje s inovativnim hibridnim ponudama, a ujedno zajamčiti transparentnost, usporedivost i zaštitu potrošača. Omogućivanje vidljivosti takvih proizvoda uz pomoć alata za usporedbu cijena bit će ključno kako bi potrošači donosili utemeljene odluke i izbjegli nedoumice.

Primjeri iz država članica⁵⁴

⁵² Kako je propisano člankom 10. stavkom 4. Uredbe (EU) 2019/944.

⁵³ ACER i CEER, Izvješće o praćenju maloprodajnog energetskog tržišta za 2024.

⁵⁴ Primjeri navedeni u ovom dokumentu služe samo za ilustraciju vrsta ugovora o kojima se raspravlja. Riječ je o okvirnom popisu proizvoda dostupnih u cijelom EU-u.

U **Finskoj** hibridni ugovor⁵⁵ kombinira fiksne i fleksibilne cijene. Potrošači plaćaju fiksnu cijenu za svoju potrošnju, ali mogu smanjiti račune preusmjeravanjem potrošnje na razdoblja s nižim cijenama (npr. od 1:00 do 6:00). Mogu profitirati pravilnim tempiranjem energetski intenzivnih aktivnosti, kao što su punjenje električnih vozila ili zagrijavanje vode, i pritom izbjeći rizik od znatnog povećanja cijena u odnosu na ugovor s dinamičnim određivanjem cijene.

Osim toga, u Finskoj⁵⁶ se u okviru modela fiksnog i fleksibilnog određivanja cijene ugovor s fiksnom cijenom kombinira s mjesečnim „učinkom potrošnje”, pri čemu potrošači na temelju informacija u aplikaciji mogu prilagoditi potrošnju električne energije kako bi iskoristili jeftinije dane i sate i tako smanjili krajnji trošak električne energije.

U **Belgiji** je dostupan ugovor⁵⁷ u kojem su utvrđeni fiksni sati izvan vršne potrošnje, podijeljeni u tri vremenska razdoblja, pri čemu se razdoblja s niskom cijenom kombiniraju s razdobljima s vrlo niskom cijenom. Kupci se o vremenskim razdobljima mogu informirati u aplikaciji i optimizirati svoju potrošnju. Vlasnici električnih vozila mogu koristiti funkciju pametnog punjenja.

U **Francuskoj** se u okviru posebnog ugovora za električna vozila⁵⁸ kombiniraju postaja za punjenje, namjenska tarifa za električnu energiju i aplikacija u kojoj korisnik ima pristup uslugama praćenja i pametnog punjenja. Kupci mogu puniti vozila u razdobljima nižih cijena i optimizirati punjenje i uštede uz pomoć značajke pametnog punjenja.

Određivanje cijena u vrijeme kritičnog opterećenja: člankom 7.a Uredbe o električnoj energiji utvrđuje se poseban proizvod za smanjenje potrošnje u vršnim razdobljima, koji bi se trebao koristiti samo za vrijeme kriza cijena električne energije⁵⁹. Taj privremeni i vremenski ograničeni regulirani mehanizam za smanjenje potrošnje u vršnim razdobljima može postojati zajedno s tržišno utemeljenim ponudama za određivanje cijena u vrijeme kritičnog opterećenja. One već postoje u nekim državama članicama, u kojima opskrbljivači nude proizvode s određivanjem cijena u razdoblju vršne potrošnje kako bi potaknuli potrošače da smanje potražnju u razdobljima visokih cijena u okviru uobičajenog maloprodajnog poslovanja. Takvi komercijalni proizvodi s određivanjem cijena u vrijeme kritičnog opterećenja dio su uobičajenih inovacija na maloprodajnom tržištu i izbora potrošača.

Povećanje izbora omogućivanjem sklapanja više ugovora o opskrbi: u skladu s izmijenjenim člankom 4. Direktive (EU) 2019/944 svi krajnji kupci mogu slobodno odabrati opskrbljivača električnom energijom, ali i sklopiti više ugovora o opskrbi u isto vrijeme, pri čemu se više mjernih i obračunskih mjesta u prostorima kupca povezuje s jedinstvenim priključnim mjestom, čime se jačaju prava potrošača. Ta se opcija može omogućiti uz pomoć pametnih sustava mjerenja ili zasebnih brojila⁶⁰.

⁵⁵ Ugovor „Välkky”, koji nudi društvo Väre Ltd.

⁵⁶ Ugovor „Oomi Flex”, koji nudi društvo Oomi Oy. To društvo procjenjuje da 90 % kupaca koji su sklopili taj fleksibilni ugovor plaća manje od kupaca koji su sklopili ugovor s potpuno fiksnom cijenom zahvaljujući tempiranju potrošnje električne energije. Kupci koji ne tempiraju potrošnju mogu platiti više od fiksne cijene. Aplikacija je iznimno važna jer kupce obavještava o najisplativijim razdobljima potrošnje.

⁵⁷ Ugovor „Empower Flexi-time”, koji nudi društvo ENGIE, namijenjen kupcima s većom potrošnjom koji mogu preusmjeriti znatan dio potrošnje električne energije (npr. za električne automobile, pametne baterije ili programibilne energetske intenzivne uređaje).

⁵⁸ Ugovor „MA Recharge Intelligente”, koji nudi društvo ENGIE.

⁵⁹ Kako je proglašena u skladu s člankom 66.a Direktive (EU) 2019/944.

⁶⁰ U skladu s uvodnom izjavom 19. Direktive (EU) 2024/1711 zahvaljujući napretku u tehnologiji mjerenja i zasebnog mjerenja u kombinaciji s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom tehnički je moguće imati više opskrbljivača za pojedinačne prostore.

Ta nova odredba znatno doprinosi promicanju fleksibilnosti u maloprodajnim ugovorima. Naime, potrošačima se omogućuje razdvajanje potražnje za električnom energijom po pojedinim ugovorima ovisno o prirodi opterećenja. To znači da svoje potrebe za električnom energijom mogu zadovoljiti sklapanjem zasebnih ugovora za svoje uređaje. Na primjer:

- električna vozila: potrošači mogu odabrati ugovor s dinamičnim određivanjem cijene ili određivanjem cijene prema vremenu potrošnje i optimizirati troškove punjenjem u razdobljima s nižim cijenama,
- dizalice topline: opterećenja za grijanje mogu se obuhvatiti ugovorom s određivanjem cijene prema vremenu potrošnje ili, ovisno o mogućnostima instalacije, ugovorom s dinamičnim određivanjem cijene ili hibridnim ugovorom,
- osnovno opterećenje kućanstva: ostatak potražnje kućanstava može se obuhvatiti konvencionalnim ugovorom s fiksnim cijenama, što donosi predvidljivost u svakodnevnoj potrošnji.

Takvim razdvajanjem ugovora potrošači izbjegava se situacija „sve ili ništa”, koja bi nastala sklapanjem ugovora s dinamičnim određivanjem cijene za cjelokupnu potrošnju kućanstva. Umjesto toga, kućanstva mogu kombinirati stabilnost i fleksibilnost tako da dio svoje potražnje zaštite od cjenovnih rizika, a fleksibilna opterećenja izlože odgovarajućim cjenovnim signalima.

Interakcija s mrežnim tarifama: naknade za mrežu čine velik dio računa za električnu energiju⁶¹, a s obzirom na to da se u narednim godinama očekuje rast ulaganja u mrežu, udio tih troškova vjerojatno će dodatno porasti⁶². Mrežne tarife koje odražavaju troškove mogu potaknuti preusmjeravanje potražnje s razdoblja vršne potrošnje, smanjiti ukupne troškove sustava i dopuniti fleksibilne maloprodajne ugovore⁶³. Radi što veće učinkovitosti strukture tarifa trebale bi odražavati troškove sustava, poticati preusmjeravanje opterećenja u razdobljima vršne potrošnje te biti pravedne i priuštive za sve korisnike, uključujući one s ograničenim potencijalom za fleksibilnost. Prednosti smanjenog zagušenja mreže trebale bi dovesti do nižih troškova sustava.

Naknadama za mrežu koje odražavaju troškove, u skladu sa Smjernicama Komisije iz 2025. o osmišljavanju tarifa za distribuciju⁶⁴, mogu se uskladiti poticaji i dodatno nagraditi preusmjeravanje potražnje u situacijama u kojima opskrbljivači nude ugovore s dinamičnim određivanjem cijene ili hibridne ugovore. Državama članicama i regulatornim tijelima stoga se preporučuje da vode računa o tome da mrežne tarife odražavaju troškove i uključuju signale fleksibilnosti koji su u skladu s fleksibilnim maloprodajnim ugovorima. Za to je potrebna bliska suradnja regulatornih tijela, operatora sustava i relevantnih dionika.

Kako bi se potaknuo i podržao razvoj fleksibilnosti, države članice u suradnji s regulatornim tijelima i opskrbljivačima ponajprije bi trebale:

⁶¹ Prema Izvješću ACER-a i CEER-a o praćenju maloprodajnog energetskeg tržišta za 2024. mrežni troškovi električne energije čine 24 % prosječnog računa za električnu energiju u EU-u. Mrežni troškovi ranije su imali veći udio u računima za električnu energiju, no zbog nedavnog povećanja cijena električne energije energetska komponenta sad je glavni čimbenik ukupnih troškova energije koje snose potrošači.

⁶² COM(2025) 4010 final „Smjernice za naknade za mrežu otporne na buduće promjene za smanjene troškove energetskeg sustava”.

⁶³ Fleksibilne mrežne tarife za distribuciju mogu dodatno potaknuti fleksibilnu potrošnju. Niz država članica već primjenjuje neobvezne ili obvezne „noćne/dnevne” ili druge mrežne tarife prema vremenu potrošnje (ACER, *Unlocking flexibility: No-regret actions to remove barriers to demand response*, 2025.). Mrežne tarife mogu se naplaćivati izravno na temelju ugovora o mrežnim uslugama ili neizravno na temelju ugovora o opskrbi energijom.

⁶⁴ SL C, C/2026/126, 9.1.2026., ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2026/126/oj>.

- **diversificirati maloprodajne proizvode** tako da podupru uvođenje proizvoda za koje se cijene određuju dinamično, prema vremenu potrošnje i hibridno te koji ograničavaju izloženost tržištu i održavaju cjenovne signale kako bi potrošači s raznim stupnjevima spremnosti i sposobnosti za preuzimanje rizika mogli odabrati fleksibilni ugovor;
- **poticati inovacije** promicanjem pilot-projekata i regulatornih izoliranih okruženja za nove proizvode na tržištu, npr. hibridne ugovore. To treba dopuniti pravednim, vremenski ograničenim i primjerenim poticajima, osmišljenima u skladu s načelom socijalne osjetljivosti, kako bi se poduprlo početno prihvaćanje fleksibilnih ponuda i odgovarajućih uređaja (npr. integracija električnih vozila i dizalica topline, pametni upravljački sklopovi). Te bi poticaje trebalo pažljivo strukturirati kako bi se izbjegla regresivnost i spriječilo isključivanje ugroženih i energetske siromašnih kućanstava;
- **zajamčiti da fleksibilnost ostane dobrovoljna**, transparentna i prilagođena potrebama potrošača te da obuhvaća zaštitne mjere za energetske siromašne i ugrožene kupce. Države članice trebale bi se pobrinuti da maloprodajne ponude nagrađuju fleksibilnost i štite potrošače s ograničenim mogućnostima za uključivanje. Osim toga, trebale bi kvalitetno zaštititi potrošače od nepoštenih marketinških prakse, uključujući agresivni telemarketing i zavaravajuće informacije, zbog kojih bi mogli sklopiti ugovore s dinamičnim određivanjem cijene koji ne odgovaraju njihovim potrebama;
- **omogućiti dostupnost pametnog mjerenja prikladnog svrsi i optimalan pristup podacima** tako da ubrzaju uvođenje pametnih brojila i potpuno provedu zahtjeve za interoperabilnost pristupa podacima (Provedbena uredba (EU) 2023/1162) kako bi potrošači i pružatelji usluga imali pravodoban i siguran pristup informacijama. Osim toga, trebale bi zajamčiti minimalne standarde u skladu s propisanim funkcionalnostima (članak 20. Direktive o električnoj energiji) za pokrivenost pametnim brojlama, pristup podacima u gotovo stvarnom vremenu i značajke za automatizaciju kako bi se potrošači i alati trećih strana mogli uspješno prilagoditi;
- **informirati potrošače** jasnim informacijama o prednostima, nedostacima i prikladnosti svake vrste ugovora. To može uključivati jasne i jednostavne kampanje preko raznih komunikacijskih platformi i kanala, koje bi obuhvaćale formiranje cijena, tipični učinak na račune za razne profile potrošača, scenarije rizika i kanale za podnošenje pritužbi;
- **zahtijevati od opskrbljivača električnom energijom da dostave ogledne usporedbe računa** s prikazom cijene, izračunane na temelju podataka o prethodnoj potrošnji, koju bi potrošač platio u okviru dinamičnih ili fiksnih ponuda ili ponuda prema vremenu potrošnje. Opskrbljivači bi prije sklapanja ugovora s kupcem mogli primjenjivati i neovisne metode za izradu profila rizičnosti kupca. Trebali bi biti dužni objaviti relevantne informacije o raspodjeli rizika i načelima nagrađivanja u standardiziranom formatu koji utvrđuje nacionalno regulatorno tijelo. Nadalje, tijekom izvršenja ugovora mogli bi pružiti personalizirane informacije i savjete kako bi potrošačima pomogli da prilagode svoje potrošačke navike;
- **propisati da internetski alati za usporedbu prikazuju cijene** koje nude razni proizvodi s dinamičnim određivanjem cijene **te izloženost riziku i potencijalne uštede** za potrošača u usporedbi s proizvodima s fiksnom ili vremenski diferenciranom cijenom. Takvi alati trebali bi biti neutralni, pod javnim nadzorom radi povjerenja i pristupačni potrošačima sa slabijim digitalnim vještinama;
- **poticati korištenje tehnologija automatizacije** (npr. sustava upravljanja kućanstvom, pametnih termostata, pametnih punjača za električna vozila i pametnih uređaja) koje

potrošačima omogućuju da iskuse prednosti dinamičnog određivanja cijene bez stalne ručne intervencije. Države članice pozivaju se da se pri osmišljavanju nacionalnih inicijativa koje se odnose na pametne uređaje oslone na Kodeks ponašanja EU-a za interoperabilnost energetski pametnih uređaja kako bi se potaknulo korištenje uređaja s interoperabilnim i otvorenim značajkama fleksibilnosti umjesto da razvijaju nacionalne pristupe koji bi mogli dovesti do fragmentacije jedinstvenog tržišta za uređaje kao što su sustavi grijanja, ventilacije i klimatizacije (HVAC) ili kućanski aparati⁶⁵;

- **uzeti u obzir pitanje digitalne uključenosti i pravičnog pristupa** kako potrošači s ograničenim digitalnim vještinama ili poveziivošću ne bi bili zapostavljeni. Mjere bi mogle uključivati izvanmrežne pristupne točke, telefonske linije za pomoć, alate za usporedbu u papirnatom obliku i ciljanu potporu preko udruga potrošača. Takvi su koraci neophodni kako bi fleksibilne ponude bile pristupačne svim kućanstvima, a ne bile nedovoljno iskorištene zbog digitalnih prepreka;
- **pobrinuti se da nacionalne udruge potrošača i energetski regulatori sastave jednostavne vodiče** u kojima će objasniti koji su profili potrošača najprikladniji za ugovore prema kojima se cijena određuje dinamično, prema vremenu potrošnje ili hibridno. U vodičima bi trebalo istaknuti i ciljane zaštitne mjere dostupne ugroženim i energetski siromašnim potrošačima, na primjer neobvezne značajke „stabilizacije računa” u okviru fleksibilnih ugovora. Ti mehanizmi ublažavaju učinak kratkoročne nestabilnosti ili privremenih ekstremnih porasta cijena na kućanstva i održavaju poticaje za preusmjerenje potražnje, a mogu se osmisliti kao neobvezni dodaci, ciljane mjere za ugrožene skupine ili privremeni instrumenti koji se aktiviraju u kriznim razdobljima;
- **pratiti i izvješćivati o napretku**. Države članice i/ili regulatori trebali bi pratiti sklapanje ugovora s dinamičnim određivanjem cijene i njihov učinak na troškove električne energije za potrošače te o tome izvješćivati kako bi se omogućile prilagodbe tržišta utemeljene na dokazima (članci 11. i 59. Direktive o električnoj energiji). Praćenje bi trebalo obuhvatiti učinke u smislu pravičnosti i distribucije, pritužbe potrošača i učinkovitost zaštitnih mjera kako bi prilagodbe bile kontinuirane i utemeljene na dokazima. U tom se kontekstu preporučuje i praćenje drugih fleksibilnih maloprodajnih ugovora na temelju sličnih aspekata.

ZAKLJUČCI

Članak 5. Direktive o električnoj energiji funkcionira kao strukturiran, a fleksibilan regulatorni okvir za javne intervencije u cijene na maloprodajnom tržištu električne energije. Državama članicama omogućuje da odgovore na specifične situacije pod uvjetom da je to u skladu s općim gospodarskim interesom i načelima te direktive. Ta fleksibilnost omogućuje prilagođene odgovore politika i štiti koheziju unutarnjeg energetskog tržišta. Osim toga, kriteriji iz članka 5. služe kao smjernice za provedbu intervencija specifičnih za krizne situacije u skladu s člankom 66.a Direktive o modelu tržišta električne energije, što održava regulatornu dosljednost u izvanrednim situacijama. U skladu s Direktivom intervencije su ograničene na te specifične slučajeve, čime se podupire temeljno tržišno načelo prema kojem cijene određuju opskrbljivači, a intervencije su rijetke i vremenski ograničene. Uz intervencije bi trebalo

⁶⁵ Komisija će se pobrinuti da se modeli koji su deklarirani kao usklađeni s kodeksom ponašanja proizvođača potpisnika mogu pronaći pri pretraživanju Europskog registra proizvoda za označavanje energetske učinkovitosti, EPREL (URL: https://energy-efficient-products.ec.europa.eu/eprel_en?prefLang=hr).

provoditi strukturne mjere za razvoj učinkovitog tržišnog natjecanja ili rješavanje problema energetske siromaštva.

Članak 5. otporan je i prilagodljiv okvir koji odgovara na neposredne slabosti u sustavu bez ugrožavanja dugoročnog razvoja jedinstvenog i dinamičnog energetskeg tržišta EU-a. Europska komisija u ovom je izvješću istaknula praktične načine za pomoć državama članicama da ga još bolje provode. U ovom trenutku ne predlaže donošenje novog zakonodavnog prijedloga u vezi s člankom 5. Međutim, nastavit će pratiti provedbu tog članka i podupirati povećanje fleksibilnosti na maloprodajnim tržištima.

Novije praćenje stanja potvrđuje da se za priuštiv i otporan energetske sustav orijentiran na potrošače fleksibilnost maloprodaje smatra sve važnijom. Ugovori prema kojima se cijena određuje dinamično, prema vremenu potrošnje i hibridno dostupni su u sve više država članica, a postupno se uvode i pametna brojlila i jasnija pravila pristupa podacima. U takvim uvjetima potrošači mogu aktivnije sudjelovati na tržištu, prilagođavati svoju potrošnju, smanjiti račune i doprinijeti ukupnoj učinkovitosti sustava.

S druge strane, analiza pokazuje da je potreban daljnji napredak. Uvođenje fleksibilnih maloprodajnih ugovora o električnoj energiji može se ubrzati učinkovitom provedbom Direktive o električnoj energiji i Uredbe o električnoj energiji, kao i razvojem odgovarajućih okvira koji će povećati dostupnost fleksibilnih ponuda na tržištu. S obzirom na to, važno je da države članice i regulatorna tijela potiču sklapanje i prihvaćanje fleksibilnih maloprodajnih ugovora među ključnim dionicima i da utvrde i uklone prepreke koje to otežavaju.

Fleksibilnost ne bi trebalo promicati neselektivno. Naprotiv, ona mora biti dobrovoljna, transparentna i prilagođena potrebama potrošača te mora obuhvaćati zaštitne mjere za ugrožene i energetske siromašne kupce. Takve maloprodajne ponude najučinkovitije su ako se fleksibilnost zaista može iskoristiti, a potrošačima kojima je ta mogućnost ograničena potrebna je odgovarajuća zaštita.

Države članice pozivaju se da primijene dobre primjere iz prakse navedene u ovom izvješću u nacionalnim pristupima za promicanje fleksibilnih ugovora na maloprodajnom tržištu. Kako bi dinamično određivanje cijena električne energije uspješno funkcioniralo, potrošačima su potrebne jasne i transparentne informacije o cijenama i potrošnji električne energije na temelju kojih će moći donositi promišljene odluke. Povratne informacije prikupljene u okviru savjetovanja⁶⁶ potvrdile su da su transparentnost i usporedivost ključne za izgradnju povjerenja, a da su zaostajanje u uvođenju pametnih brojila i nedovoljan pristup podacima i dalje velike prepreke. Bez takve potpore neočekivana povećanja računa mogli bi narušiti povjerenje i usporiti prelazak na fleksibilniju potražnju.

Osim toga, kako bi se zadovoljile potrebe šire baze kupaca, bitno je podupirati uvođenje drugih fleksibilnih ugovora, kao što su proizvodi za koje se cijene određuju prema vremenu potrošnje i hibridno. Građani su u odgovorima na savjetovanje iskazali veliku potporu hibridnim modelima kao kompromisu između signaliziranja cijena i zaštite potrošača. Stoga bi trebalo primijeniti zaštitne mjere kako bi svi ugovori bili dobrovoljni, transparentni i razumljivi, a posebnu pozornost trebalo bi posvetiti potrošačima kojima bi moglo biti teže procijeniti prednosti i rizike takvih proizvoda. Dionici su istaknuli i da je potrebna proporcionalna zaštita,

⁶⁶ Vidjeti odgovore na otvoreno savjetovanje koje je Europska komisija provela u okviru inicijative „Energetske paket za građane – zaštita i jačanje položaja potrošača u pravednoj tranziciji” (otvoreno savjetovanje, inicijativa br. 14737), portal „Iznesite svoje mišljenje”, pristupljeno 25. rujna 2025.; URL: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14737-Energetski-paket-za-gra%C4%91ane-zastita-i-jačanje-polozaja-potrosaca-u-pravednoj-tranziciji_hr.

pogotovo za ugrožene potrošače, te upozorili na to da bi neprecizne, preširoke mjere mogle umanjiti učinkovitost cjenovnih signala.